

9 листопада 2016

День української писемності та мови

19 років тому ще одним святом поповнився наш національний календар: День української писемності та мови, який відзначаємо щорічно 9 листопада в день вшанування пам'яті Преподобного Нестора-Літописця.

Це свято було встановлено Указом президента України Л.Кучмою від 6-го листопада 1997-го № 1241/97 і відзначається щороку на честь українського літописця Нестора - послідовника творців слов'янської писемності Кирила та Мефодія. Дослідники вважають, що саме з преподобного Нестора-літописця і починається писемна українська мова.

Тож маємо нагоду пригадати історію нашої писемності.

Сценарій свята до Дня української писемності та мови

Мета: Ознайомити учнів з виникненням писемності; показати красу і багатство рідної мови, її різноманітні можливості, довести, що рідна мова – це духовна святиня, найбільший і найдорожчий наш скарб. Сприяти розширенню словникового запасу школярів, розвитку творчих здібностей, бажанню берегти свою національну культуру. Розвивати почуття національної гідності. Виховувати потребу зберігати, як святиню, все те, що пов'язує нас із рідною землею; любов до національних традицій, народної мудрості, до краси і гармонії рідного слова.

Обладнання: святкова газета, присвячена Дню української писемності та мови; виставки книжок про розвиток української писемності, дитячих малюнків, висловлювання про мову; стіл, прикрашений українським рушником.

Хід заняття

Написи на дошці:

Вивчайте, любіть свою мову, як світлу Вітчизну любіть.
(В.Сосюра).

Той, хто не знає рідної мови або цурається її, засуджує себе на злиденність душі.
(В.Сухомлинський).

Найбільше і найдорожче добро в кожного народу – це його мова, ота жива схованка живого духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподівання, розум, досвід, почування.
(П.Мирний).

Українська мова в багатстві, витонченості й гнучкості не поступається ані жодній із сучасних літературних мов слов'янства.

(М. Драгоманов)
(Звучить музика.)

1-й ведучий. Доброго дня вам, шановні друзі! Вітаємо вас на святі рідної мови! Віримо, що у цій залі зібралися щирі українці, котрим не байдужа доля рідного слова.

2-й ведучий. 9 листопада – День української мови та писемності. Ми хочемо долучитися до урочистого відзначення цієї славної дати, спробуємо переконати своїх ровесників, що мова – це безцінний дар, який треба шанувати, як батька і матір, родину і батьківщину..

1-й ведучий. Ми – українці. Живемо у вільній незалежній державі – Україні. Розмовляємо рідною державною мовою. А мова в нас красива і багата, мелодійна і щира, як і душа нашого народу.

2-й ведучий. Земля українська стародавня, така ж давня, і наша мова. Учені довели, що вік нашої мови – 7 тисяч років. З покоління в покоління, в часи розквіту та падіння передавали нам предки цей скарб. Народ плекав рідну мову у піснях, легендах, переказах і передавав від роду до роду, щоб не загинула.

1-й ведучий. Для нас рідна мова – це не тільки дорога спадщина, яка об'єднує в собі народну мудрість, вироблену десятками й сотнями поколінь. Це наша гордість, бо все, що створено нею, увійшло в скарбницю загальнолюдської культури.

2-й ведучий. Весь світ віддає шану великим володарям українського слова – Сковороді та Котляревському, Т.Шевченкові та Франкові, Лесі Українці та Коцюбинському, Нечую-Левицькому та багатьом іншим майстрам слова, що довели милозвучність та багатство мови, щоб передати прийдешнім поколінням цей дорогоцінний скарб, гідну покоління спадщину, котру треба примножувати та оберігати.

1-й ведучий. Я цілком згодна з тобою, бо нещодавно прочитала слова Ушинського: «Відберіть мову – і народ уже більше не створить її, нову батьківщину навіть можна створити, а мову – ніколи; вимерла мова в устах народу – вимер і народ».

2-й ведучий. А мені спало на думку, що недаремно стільки літ чужинці старалися заборонити нашу мову, нав'язували свою культуру і свою владу.

1-й ведучий. Так. Факти вражаючі. 270 років поспіль намагалися знищити українську мову, а разом з нею і український народ, прагнули, аби він був покірним рабом без мови, без усної народної творчості, тобто без коріння роду нашого. Я пропоную пригадати той тернистий шлях боротьби української мови за незалежність.

2-й ведучий. Від кирилиці до Кобзаря.

1-й ведучий. Великими просвітителями слов'ян – братами Кирилом і Мефодієм – був створений алфавіт. Їхня мати була грекинею, а батько – болгариним, тому брати з дитинства добре знали як грецьку, так і мову солунських слов'ян. Брати Кирило та Мефодій перекладали з грецької на слов'янську мову релігійні тексти. Костянтин Філософ (Кирило) розробив слов'янську абетку, внаслідок чого його було названо «творцем слов'янського письма».

2-й ведучий. Існує два різновиди старослов'янських писемних знаків: кирилиця (на честь першовчителя слов'ян) і глаголиця. Кириличний алфавіт з XI століття широко застосовується в духовній і світській літературі східних слов'ян. Перші

книги були надруковані у Львові - в 1574 році друкарем Іваном Федоровим. І нині кирилиця в основі нашого алфавіту. Слов'янським алфавітом, побудованим на основі кирилиці, користуються українці, росіяни, білоруси, болгари, серби, македонці.

1-й ведучий. А зараз звернімося до історії літописання і книжної справи. Започаткував книжну справу в Київській Русі князь Володимир Великий у X ст., заснував перші школи. Небувалий розквіт книжної справи стався за Ярослава Мудрого, який у 1037р., за свідченням літописця, написав книги та заснував першу державну бібліотеку.

2-й ведучий. Найдавнішим свідченням давності української літературної традиції є «Повість временних літ» (XI—XII ст.) – пам'ятка літератури, історії, права, етнографії, педагогіки, філософії. Започаткував цей найдавніший літопис у кінці 30-х років XI ст. Іларіон Київський, перший український митрополит. Преподобний Нестор зробив третю редакцію «Повісті минулих літ», над якою працював протягом 1094-1112 рр.

1-й ведучий. Православна церква щорічно вшановує пам'ять преподобного Нестора 9 листопада. У церквах цього дня відбуваються відправи. Шанує церква, шанує Нестора й увесь народ український, відзначаючи 9 листопада День української писемності та мови, як день, пов'язаний з пам'яттю про Нестора Літописця. З епохи Київської Русі можна говорити й про українську літературну мову, та жива, розмовна мова українського народу набагато давніша. Зразки її збереглися у фольклорі, в ритуальних піснях, у найдавніших українських колядках про створення світу.

2-й ведучий. В історії української мови й літератури є дві дати. Перша –1798 рік, коли були надруковані три частини поеми «Енеїда» Івана Котляревського. Це була перша книжка, написана живою народною українською мовою. Саме від цієї дати бере свій початок сучасна українська літературна мова.

1-й ведучий. Ще одна дата – 1840 рік, коли вперше було видано «Кобзар» Т.Г.Шевченка, який проголосив:

*Возвеличу малих отих рабів німих,
Я на сторожі коло них поставлю слово!*

Ця дата може вважатися доленосною: з того часу нова українська літературна мова стала на важкий, але плідний шлях розвитку і нормативної стабілізації. На ньому були і перепони, і заборони, і кров та сльози найкращих синів.

2-й ведучий. Історія кожного народу має героїчні й трагічні, щасливі й нещасні сторінки. На долю України випали великі поневіряння: турецько-татарські орди, польські феодалі, російський царизм, сталінські репресії хотіли поневолити наш народ.

1-й ведучий. Ми не кинемо своєї мови, не зречемося своєї душі, як не зреклися її, не скорилися ворогам наші предки. Зародившись десь на світанні спільного слов'янського життя, українська мова на рідній споконвічно українській землі не завжди вільно могла звучати та розвиватися на Україні.

2-й ведучий. Забороняли мати власну історію, культуру, мову. Ось кілька сторінок „Скорботного календаря української мови”

Звучить мелодія пісні "Рече та стогне Дніпр широкий". На сцені учасниці зачитують одну із дат в скорботному календарі української мови. Після кожної дати звук музики посилюється і стихає, коли звучить наступна дата.

1720 рік – російський цар Петро I заборонив друкувати книги українською мовою.

1775 рік – зруйновано Запорозьку Січ і закрито українські школи при полкових козацьких канцеляріях.

1862 рік – закрито українські недільні школи, які безкоштовно організовували видатні діячі української культури, заборонено видавати книжки українською мовою.

1876 рік – указ російського царя Олександра II про заборону друкування нот українських пісень.

1884 рік – закрито всі українські театри.

1908 рік – вся культурна й освітня діяльність в Україні визнана царським урядом Росії шкідливою.

1914 рік – російський цар Микола II зліквідує українську пресу – газети й журнали.

1938 рік – сталінський уряд видає постанову про обов'язкове вивчення російської мови, чим підтинає коріння мові українській.

1983 рік – видано постанову про так зване посилення вивчення російської мови в школах, що призвело до нехтування рідною мовою навіть багатьма українцями.

1989 рік – видано постанову, яка закріплювала в Україні російську мову як офіційну загальнодержавну мову, чим українську мову було відсунуто на другий план, що позначається ще й сьогодні ...

1-й ведучий. У найкритичніші, найважчі моменти української історії з'являлися особистості, які рятували націю від остаточного знищення, виводили українську культуру на нові обшири, давали їй надійні крила для злету. З появою віршів Т.Шевченка українська літературна мова стала на шлях розвитку, український народ заговорив вустами свого пророка. Т.Г.Шевченко відшліфував мову, дорогоцінний діамант рідного народу.

2-й ведучий. Мова – показник культури народу. Але, на жаль, сьогодні не всі люди володіють досконало рідною мовою. Причиною є використання «суржика». Засмічують нашу мову й іншомовні слова та терміни, які нині часто вживаються. Ще 40 років тому М.Рильський закликав полоти мовний бур'ян.

1-й ведучий. 28 червня 1996 року Верховна Рада нашої незалежної держави прийняла Конституцію України – наш Основний Закон. Стаття 10 Конституції проголошує: «Державною мовою України є українська мова».

2-й ведучий. Та й тепер дехто не дуже хоче поважати і шанувати свою мову: перекручують слова, розмовляють такою мовою, якої не існує в світі.

(Інсценізація „ Зустріч друзів ”)

Прибігає одного разу Петрик до Михайлика і каже:

Петрик: Пашлі надвір. Там такі класні соревнованія.

Михайликові хотілося виправити товариша, але побоявся, що той образиться, і не поправив.

Михайлик: Ходімо.

Петрик: Ти за кого будеш боліть?

Михайлик: Та, напевно, за своїх вболіватиму.

Наталка: Пацани! Подождіть мене. Подивіться, який у мене гарний цвіток для переможця!

Михайлик аж на обличчі змінився, але знову не захотів образити друзів.

Михайлик: Слухай, Петрику, а твої батьки у відрядженні?

Петрик: Да. А що ти хотів?

Михайлик: Та хотів попросити у твого тата один підручник. А коли вони повернуться?

Петрик: Да, на неділі.

Михайлик: Ти знаєш, я ніколи не міг збагнути, де ти таку мову вивчив, чи курси якісь закінчив. Мені соромно, що мій друг не поважає своєї мови, калічить її. Задумайся, Петрику, в якій країні ти живеш. *(Йде від друзів).*

Наталка: Ну і двоюшнік ти, Петрику. Навчись говорити.

Петрик: А ти сама як розмовляєш: двоюшнік, цвіток. Де ти таких слів набралася?

Наталка: Злий ти, піду до Михайлика. *(Втікає).*

Петрик: Наталко, зачекай. Я ж не хотів тебе образити.

1-й ведучий. Кожна людина, яка поважає себе, країну, не буде калічити своєї мови; бо виховані говорять грамотно і красиво, навіть про найбуденніші речі, бо мова не ділиться на святкову і буденну.

Мартиненко К. *Як хочеш, друже, шану всюди мати,
Навчися рідну мову шанувати.
Вона – твоє обличчя, твоя доля.
На це була свята Господня воля.
Стрічай, Україно, чарівне суцвіття
Дітей своїх рідних у школі!
Сміливо веди їх у тисячоліття
У щасті, з любов'ю до волі!*

(Звучить мелодія Т. Петриненка «Господи помилуй нас»)

2-й ведучий. Все-все можна сказати рідною мовою, навіть писати вірші, всі слова у яких починалися б з однієї букви! Хочете почути? Пропонуємо вам послухати вірш, у якому всі букви починаються з літери «С», у виконанні учениці 6 класу Проців Анастасії.

*Сад спочиває, спить спокійно,
Ставок старенький стуманів.
Стежина - стежка самостійно
Снує собі серед садів.
Світанок синій струменіє,
Сосна світлішою стає,
Серпанок світиться, світліє.
Сон сновидіннячко снує.*

*Світ стрепенувся. Скільки спати?
Співають сотні солов'їв!
Скоренько стало скрізь світати.
Стрижі стрілою! Сонце! Спів!
Сміється сонце, світить, сяє!
Стрічає сонечко сосна.
Сопілка, скрипочка співає,
Співає серденька струна.*

1-й ведучий. Які чудові поезії про багатство рідної мови і, здається, такі переконливі. Але звернімо увагу на нашу повсякденну мову. Чому вона така бідна, засмічена?

2-й ведучий. Дійсно! Давайте разом поміркуємо про причини нелюбові до мови. Їх багато, правда? Але одна з перших, напевно, це відчуття меншовартості, а ще наше недолуге наслідування і копіювання когось моднішого.

1-й ведучий. А як боляче усвідомлювати, що ми, живучи на своїй, Богом даній землі, в час, коли постала, як благословення Господнє, омріяна Шевченком незалежна Україна, все ще зрікаємося мови наших предків, а значить, і свого національного коріння.

Учениця Дубова М. читає віри.

Пишається Париж і Рим
Одвічно рідним словом,
Чого ж втрачаєм тільки ми
Свою співучу мову?
Без мови гине всякий слід
І роду і народу.
Як пам'ятає мову рід –
Не буде переводу.
Хіба манкурти ми чужі
Чи яничари люті,

Щоб за дешеві бариші
Свій рідний дух забути?!
На крила пам'яті, орли.
Пора у путь, братове,
Ми – українці, не хохли,
Ми не забули мови!
Ми краще на льоту помрем,
Ніж бути в нас руїні.
Ми нашу мову збережемо,
Коли ми – Україна!

2-й ведучий. Мова – це показник культури людини. Недаремно говорять: «Заговори, щоб я тебе побачив». Зречення рідної мови, зрештою, призводить не тільки до мовної деградації, а й до самознищення особистості.

Учениця Катя Мартиненко читає віри «Про мову точаться розмови»

Про мову точаться розмови,
То трохи вщухнуть, то ізнову
Щоб рідного цуратись слова –
Такого світ іще не знав.
Але не хочу я ганьбити
Російськомовних земляків.
За нашу мову стільки вбито!
Хто жити й вижити хотів,
Російську мусив вчити й знати,
Без неї ходу не було
Ні до кар'єри, ні до влади.
Без неї – тільки у село.
Свідомо сіялося зло,
Щоб наше знищити коріння,

Щоб українців не було.
Ми не народ, а лиш народність,
У нас не мова — діалект,
Що український інтелект
Колись Москви підняв духовність,
То все забуто. Ми – хохли –
Самі зреклись своєї мови.
Хіба не доказ, що ніколи
Народом ми і не були?
Були. І є. і вічно будемо.
І рідну мову не зведемо.
Окрім манкуртів, є ще люди,
їх більше буде з кожним днем.
(Віталій Іващенко)

2-й ведучий. Друзі! Ви, мабуть, неодноразово чули, коли мову паплюжать, перекручують. Серед сучасної молоді справа далеко не краща. Дехто з наших ровесників теж не замислюється над тим, що мовна культура є свідченням вихованості та розумового інтелекту молодій людині. Пропонуємо вашій увазі сценку «На дискотеці». (Звучить музика)

— Привіт, бебі. Давай знайомиця. Я — Макс с п'ятої школи. А тебе як

звать? Можна тебе пригласить на танець? Шчас такий музон класний буде — полний отпад! То шо, підем стряхньомсь?
— Вибачте, мені зовсім не хочеться танцювати. Не ображайтесь на мене. Я просто слухаю музику.
— Ти шо гоніш, дєтка? Який слухаю? Погнали, слиш?
— Я ще раз у вас прошу вибачення, але я танцювати не хочу. Та й музика мені ця не до вподоби...
— Класний музон! А ти шо, медляк ждеш? Тобі медляк наравиться, шолі? Ну, ти дайош!
— Ні, вибачте, але я зовсім не хочу танцювати. До побачення. *(Дівчина пішла.)*
— От, блін, кльова дїваха, але шото ламається. І чого?

1-й ведучий. І справді, чого? А ви не здогадуєтесь? Хоча могло б бути інакше. Сценка «На дискотеці — 2»

— Здрастуйте! Я Максим із п'ятої школи. Дозвольте запросити Вас до танцю.
— Будь ласка! Якраз звучить моя улюблена мелодія.
— Ви знаєте, наші смаки цілком збігаються, це так приємно. *(Дівчина усміхнулась.)*
— Перепрошую, у Вас, мабуть, таке ж чудове ім'я, як і Ваша добра усмішка? Як Вас звать?
— Мене звать Аллою.
— Чудове ім'я і Вам дуже личить! *(Танцюють.)*
— Алло, а Ви не образитесь, якщо я запрошу Вас до наступного танцю?
— Ви, Максиме, такий чемний хлопець, що Вам важко відмовити.
— Дякую.

2-й ведучий. Ось так з чемної мови, за якою чисті помисли, можливо, і зародиться справжня дружба. А хто нехтує культурою рідної мови, потрапляє в жалюгідне становище, хоча, на жаль, сам цього не усвідомлює.

1-й ведучий. Якщо у дитини є бажання, то їй все під силу. І нехай сьогодні продовжуються розмови про немодність українського, на все це можна відповісти рядками поезії.

Учениця Анна Венгрус читає вірш

*Мені казав один ханжа,
Що наша мова геть відстала,
Що краще б личила мені чужа,
Немов до хліба – кусень сала,
Що весь мій поетичний план
Спинитись може на підході,
Що я – останній з могікан,
Що наша мова вже не в моді.*

*Гей, проповіднику! Стривай!
Твої слова – старенька ряса.
Я не піду в твій тихий рай.
Я – син великого Тараса.
Як Прометей не вмер від ран,
Не вмер і мова — гарна зроду.
Я – не останній з могікан,
Я – син великого народу!*

2-й ведучий. Коли досягнеш багатство рідної мови, мимоволі дивуєшся: який все-таки могутній творчий геній нашого народу! Скільки синонімічних рядків, яка гнучкість граматичних форм, глибина думок і почуттів у нашій мові, образність, простота у загадках, прислів'ях, приказках...

Учениця Дубова М. читає вірш «НЕ ЦУРАЙТЕСЬ МОВИ»

*Не цурайтесь мови, люди,
Рідного джерельця.
Хай вона струмочком буде,
Хай дійде до серця.
Хай вона в піснях лунає
Кожен день і в свято.
Соловейком хай співає
В українській хаті.
Бо ж така багата,
Українська мова,
Неповторна, і крилата,
І така чудова!*

*І цвіте у ній кохання,
Рушники з квітками.
Мрії наші і бажання,
Верби над ставками.
Найрідніше, сокровенне,
Найдорожче в світі.
І святкове, і буденне,
В ній – батьки і діти.
Не цурайтесь, люди, мови,
Не цурайтесь роду.
Як зачахне рідне слово,
Не буде народу.*

Звучить музика Т. Петриненка «Молитва за Україну»